

КАМАРЫН: АБ ЧЫМ МАЎЧЫЦЬ ДНЕПР

Карэспандэнты «Звязды» пабывалі ў першым вызваленым ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў населеным пункце Беларусі

Камарын — гарадскі пасёлак на самым поўдні нашай краіны. Ад суседняй дзяржавы яго раздзяляе паўнаводны, шырокі Днепр. Менавіта ён 80 гадоў таму, калі пачалося вызваленне Беларусі, з'яўляўся галоўнай перашкодай для савецкіх войскаў. Фарсіраванне Дняпра ўвайшло ў гісторыю як адзін з найбуйнейшых баёў Вялікай Айчыннай вайны. Тыя падзеі так і называюць — бітва за Днепр.

З абодвух бакоў у ёй удзельнічала да чатырох мільёнаў чалавек. Выхад да ракі падумаў баявы дух байцоў — кожны хацеў фарсіраваць Днепр сядо першых. За яго левы бераг чырвонаармейцы змагаліся на працягу чатырох месяцаў. Загад Гітлера — любымі намаганнямі ўтрымаць Днепр — не быў выкананы.

Якая цана была заплачана за першыя вызваленчыя крокі па беларускай зямлі, чыімі подзвігамі ганарацца мясцовыя жыхары і як захоўваюць памяць аб падзеях, што адбыліся тут у верасні 1943 года? Аб гэтым мы даведаліся, як толькі ступілі на брагінскую зямлю, — менавіта з гэтага самага паўднёвага раёна пачаўся вызваленчы паход Чырвонай Арміі ў Беларусь.

ПРА ВАЙНУ РАСКАЗВАЮЦЬ... ШКОЛЬНІКІ

Памяць аб падзеях восені 1943 года ашчадна захоўваюць і берагуць у Камарынскай сярэдняй школе. Сюды і завітаў звяздоўскі дэсант. У пачатку навучальнага года ўстанова адукацыі атрымала новы статус — школы міру. Змяненні закранулі і назву навучальнай установы: цяпер яна носіць імя Героя Савецкага Саюза Паўла Іванавіча Шпетнага — урджэнца Камарыншчыны.

— Высокае званне наш зямляк атрымаў за бітву на Курскай дузе, — расказвае настаўніца гісторыі Камарынскай сярэдняй школы Валянціна ШУЛЬГА. — Калі скончыліся боепрыпасы, чырвонаармеец са звязкай гранат кінуўся пад танк і спыніў яго цаной свайго жыцця. На тэрыторыі Расіі ёсць поле імя Шпетнага, урджэнца Камарыншчыны там устаноўлены помнікі. У вёсцы Гдзень (за некалькі кіламетраў ад Камарына), дзе нарадзіўся Павел Шпетны, школа насіла яго імя. Навучальнай установы там цяпер няма: пасля аварыі на Чарнобыльскай атамнай электрастанцыі Гдзень трапіла ў

зону адсялення. Камарын, які знаходзіцца недалёка ад гэтай вёскі, нейкім чынам радзіцы не закранула.

Усяго брагінская зямля дала трох Герояў Савецкага Саюза. Сяргей Сцяпанавіч Мацапура атрымаў гэтае высокае званне за вызваленне Польшчы, Пётр Сяргеевіч Жукаў — за вызваленне Беларусі. Памяць аб гэтых адважных людзях, а таксама іншых 20 Героях Савецкага Саюза, якія ўдзельнічалі ў фарсіраванні Дняпра ў раёне Камарына, захоўваецца ў школьным музейным памяшканні баявой славы, увекавечана на Алеі славы, размешчана на падыходзе да ўстановы адукацыі.

З экспазіцыяй нас знаёмяць вучаніца 9 класа Валерыя Кушнірэнка і выпускніца гэтага года Дзіяна Хрушч. Настаўнікі наўмысна даручаюць навучэнцам весці экскурсіі — такім чынам, у падрастаючага пакалення фарміруецца цікавасць да ўласнай гісторыі.

— Камарын быў вызвалены ў выніку Чарнігаўска-Прыпяцкай аперацыі пад камандаваннем Ракасоўскага, — адзначае Дзіяна Хрушч. — Баі па фарсіраванні Дняпра ў верасні 1943 года па сваім маштабе і на-

13-й арміі пад камандаваннем Мікалая Сташэка. Падраздзяленне пераадольвала Днепр на спадручных сродках і пашырыла плацдарм, на які перапраўляліся іншыя войскі часці і дывізіі.

Вось што ўспамінаў аб тых падзеях адзін з іх удзельнікаў Герой Савецкага Саюза, ганаровы грамадзянін Камарына Мікалай Сташэк: «Да вечара 22 верасня перадавыя атрады дывізіі выйшлі на ўсходні бераг Дняпра. Праявіўшы ініцыятыву, перадавыя атрады 8-й і 74-й стралковых дывізіяў на плытах і рыбацкіх лодках з ходу фарсіравалі Днепр на ўчастках Мнева, Бярозкі і Навозы, Лукаеды. Праціўнік, які абараняўся на заходнім беразе, аказаў моцнае супраціўленне, але перадавыя атрады, якія пераправіліся, імкліва яго атакавалі і авалодалі населенымі пунктамі Нов. Іолчы, Бярозкі, Лукаеды, акружылі і знішчылі гарнізон у Камарыне. <...> Спакойна і дзелавіта працавалі на пераправе сапёры, да Дняпра цягнуліся асобы і машыны, рэгуліроўшчыкі размашыста ўказвалі шлях сцяжкамі. Медсанбат, выбраўшы зручнае месца, расцягваў санітарныя па-

латкі; да сігнальнага ліхтара з чырвоным крыжам у адзіночку і групамі падыходзілі параненыя. Дымілі паходныя кухні, і кухары напаўнялі супам тэрмасы для дастаўкі на перадавую. Былі прыкладзены вялікія намагання, каб у другой палове ночы на 24 верасня пераправіць тылы

нага Савета СССР аб прысваенні яму высокага звання. Цікавасць уяўляюць лісты ад сваякоў удзельнікаў вызвалення Камарыншчыны — нягледзячы на адсутнасць высокіх узнагарод, яны ўсе з'яўляюцца героямі. На камарынскай зямлі многія з іх знайшлі спачын. Блізкія некаторых удзельнікаў вызвалення на працягу многіх гадоў трымалі сувязь з Камарынскай сярэдняй школай, якая святая беражэ памяць аб іх родзічах. Гэта яны падарылі музею

Навучэнцы Камарынскай сярэдняй школы добра ведаюць гісторыю вызвалення свайго краю.

Чырвонай Арміі. Ускладнялі сітуацыю сур'ёзныя абарончыя збудаванні, створаныя фашыстамі ўздоўж заходняга берага. Страты — як з аднаго боку, так і з другога — былі вялізнымі...

З успамінаў Мікалая Сташэка: «Выявіўшы пераправу 8-й і 74-й стралковых дывізіяў, праціўнік у другой палове дня кінуў супраць нашага корпуса вялікую колькасць авіяцыі, якая да наступлення цемры групамі па 9—12 самалётаў Ю-88 і Ю-87 бамбардзіравала месцы перапраў, войскі, засяроджаныя на пераправах, і часці, якія пераправіліся праз Днепр. На працягу дня перадавыя атрады дывізіі дбілі некалькіх контратак праціўніка з вялікімі для яго стратамі і настойліва працягвалі фарсіраванне ракі і пашырэнне плацдарма».

Адначасова са спробамі з дапамогай масіраваных авіяўдараў стрымаць імклівае наступленне Чырвонай Арміі гітлераўцы рабілі намагання атакаваць нашы войскі танкамі і пяхотай. Безвынікова — удзельнікі фарсіравання Дняпра мужна выконвалі пастаўленыя задачы. Вялікую дапамогу чырвонаармейцам аказвалі партызаны і мясцовае насельніцтва вызваленых абласцей Украіны. Яны паказвалі найбольш зручныя месцы для пераправы праз раку, дапамагалі будаваць дарогі праз лясы і балоты, разам з ваеннаслужачымі змагаліся за авалодаванне і ўтрыманне плацдармаў.

З успамінаў Данііла Шышкова, Героя Савецкага Саюза, былога камандзіра 229-га

стралковага палка 8-й стралковай дывізіі: «Да таго часу нікому з нас яшчэ не даводзілася пераадольваць такую шырокую раку пад агнём. Мы пачалі фарсіраваць без артылерыйскай падрыхтоўкі. Разлік быў на нечаканасць. Нам не было відаць, як першыя плыты і лодкі дасягнулі берага. Усё адбывалася ў цішыні. Першым групам удалося пераправіцца. Стрэлы пачуліся, калі байцы пайшлі на штурм варажых умацаванняў. На рацэ пачалі рвацца варожыя сна-

рады, узнімаючы ступы вады і агню, у паветры павіслі ракеты, асвятляючы бярвенні, дошкі, бочкі, барты лодак. Услед за штурмавымі групамі ўвесь полк перайшоў да фарсіравання Дняпра. Стрелялі проста з плытоў, саскоквалі з іх, яшчэ не дасягнуўшы берага, хапаючыся за кусты, камяні, узбіраліся на круч. Ночы былі ўжо халодныя, вада апякала, але ніхто з нас не заўважыў гэтага. Наперад, толькі наперад! У гэтым баі ўсе былі героямі».

Былой настаўніцы гісторыі, а потым дырэктару Камарынскай сярэдняй школы, заснавальніцы школьнага музея Валянціне ЧАХОВІЧ неаднойчы даводзілася сустракацца са сведкамі падзей верасня 1943 года. Яны расказвалі, што вызваліцеляў сустракалі з вялікай радасцю, — такім шчаслівым мясцовае насельніцтва яшчэ ніхто не бачыў. «Жыхары Камарына, якія перажылі акупацыю, згадвалі, што некаторыя настолькі былі натхнёныя подзвігамі чырвонаармейцаў, што самастойна далучаліся да рэгулярных войскаў, — заўважае ветэран працы. — Сярод іх было і нямаля непаўналетніх. За вызваліцелямі таксама пайшлі хлопцы Фёдар і Мікалай Петрусевічы».

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР званне Героя Савецкага Саюза было прысвоена 203 воінам 13-й арміі за паспяховае фарсіраванне Дняпра і замацаванне плацдармаў на правабярэжжы. У ліку адзначаных найвышэйшым званнем войскай доблесці

Прышкольная Алея славы ўвекавечвае памяць 20 Герояў Савецкага Саюза, якія ўдзельнічалі ў фарсіраванні Дняпра ў раёне Камарына.

пружанні былі небывалыя. Тысячы адважных сыноў Радзімы аддалі свае жыцці за свабоду і незалежнасць. Першымі фарсіравалі Днепр байцы 360-га стралковага палка 74-й стралковай дывізіі

дывізіяў, і галоўным чынам боепрыпасы, на заходні бераг Дняпра».

У школьным музеі захоўваецца ўзнагародная планка Мікалая Сташэка і ўзнагародны ліст Прэзідыума Вярхоў-

архіўныя звесткі, звязаныя з генацыдам насельніцтва Камарынскага раёна.

Жыццё населянага пункта пад акупацыяй таксама прадстаўлена ў музейнай экспазіцыі. Асабліва ўвага